

Oporuka Imama Alija sinu njegovom hazreti Hasanu

<"xml encoding="UTF-8?">

Oporuka Imama Alija sinu njegovom hazreti Hasanu

Staza rječitsoti, Oporuka Imama Alija sinu njegovom Hasanu - mir neka je s obojicom! - napisana kada je Zapovjednik vjernih taborovao u Hadirinu u povratku sa Siffina.

Od roditelja koji je smrtan, koji priznaje tegobe vremena, koji se okrenuo od života, koji se predao usudu vremena, koji kori svijet ovaj, koji nastanjuje prebivališta mrtvih i koji će ih sjutra napustiti - sinu koji čezne za onim što se ne može postići, koji korača putem onih koji su nestali, koji je meta bolesti, koji je zatočenik dana, koji je žrtva tegoba, rob svijeta ovog, trgovac njegove varke, dužnik želja, zatočenik smrtnosti, saveznik briga, drug jada, stradalnik od nedaća, koji je nadvladan strastima i koji je nasljednik umrlih!

A sad, zaista, ono što sam shvatio iz okretanja svijeta ovog od mene, iz snažnog napada vremena na me i približavanja svijeta onoga meni, dovoljno je da me zaštiti od sjećanja na bilo koga, osim na sebe i od razmišljanja mimo sebe. Ali kad se ograničim na brige svoje, ostavljajući brige drugih, razum me moj izbavljuje i štiti od želja mojih. To pročišćava pitanja moja i vodi me ozbiljnosti, gdje nema igre, i Istini koja nije pomućena lažima. Smatram te dijelom sebe; tačnije - smatram te cjelinom svojom. Tako, ako te išta zadesi, to je kao da je zadesilo mene. I ako ti smrt dođe, isto je kao da je došla meni. Ono što je tvoje zato me se tiče kao i ono što je moje. Pišem ti, tako, savjet ovaj kao put traženja pomoći preko njega, bilo da ti ostanem živ, bilo da ti prestanem postojati.

Savjetujem ti svjesnost o Bogu, sinak moj, da ustraješ na odredbama Njegovim, da ispuniš srce svoje sjećanjem na Nj i da se držiš za uže Njegovo. Koja je veza pouzdanija od veze između tebe i Boga, budeš li se držao za uže Njegovo?!

Okrijepi srce svoje savjetom lijepim, smiri ga sustezanjem, ojačaj ga vjerovanjem čvrstim,

obasjaj ga mudrošću, učini ga poniznim sjećanjem na smrt, navedi ga da vjeruje u prolaznost, omogući da sagleda nesreće svijeta ovoga, upozori ga na moć vremena i brzinu mijene noći i dana, predoči mu događaje naroda minulih, podsjeti ga na ono što je zadesilo one koji bijahu prije tebe, te prohodaj između staništa i tragova njihovih, pogledaj ono šta su činili, od čega su otišli i gdje su dospjeli i ostali. Uvidjet ćeš da su otputovali od prijatelja i nastanili kuće samoće. Uskoro ćeš i ti biti poput jednoga od njih. Uredi zato mjesto boravka svoga i ne prodaj budući svijet svoj za svijet ovaj.

Okani se raspravljanja o onome što ne znaš i ne govori o onome što te se ne tiče. Kloni se staze od koje se bojiš da ne zastraniš, jer doista je ustezanje, kada postoji bojazan od zastranjenja, bolje od uplitanja u opasnosti. Naređuj činjenje dobra, bit ćeš među dobrim. Odvraćaj od zla rukom i riječju svojom i nastoj da si što udaljeniji od onoga ko čini zlo. Bori se u ime Boga borbom istinskom i nemoj da te odvrati prijekor bilo čiji od Boga. Baci se u opasnosti radi Istine, ma gdje ona bila, i uputi se u razumijevanje vjere. Privikni dušu svoju da trpi neugodnosti, budući da je najbolje svojstvo čudi trpljenje u pitanjima Istine. U svim poslovima svojim predaj se Bogu svome, jer tako ćeš se predati zaklonu sigurnom i zaštitniku jakom. Išći samo od Gospodara svoga, jer je u ruci Njegovoj sve, davanje i uskraćivanje. Traži dobro što god više možeš. Razumi ovu oporuku moju i nemoj je nipošto ostavljati, jer je zaista govor najbolji onaj koji koristi. I znaj da nema dobra nikakva u znanju onom koje ne koristi. Ako znanje nije korisno, onda ni stjecanje njegovo nije opravdano.

Sinak moj, kad sam opazio da sam dobrahno ostario i kad sam primijetio da slabim, požurih s oporukom svojom tebi, te iznesoh glavne poruke njezine, kako me smrt ne bi sustigla prije nego ti otkrijem ono što mi je u srcu, prije nego što pamet moja bude pogođena kako je pogođeno tijelo moje i prije nego što te nadvladaju sile strasti ili iskušenja svijeta ovog, čineći te poput deve tvrdoglave. Srce čovjeka mlada doista je kao zemlja neobrađena koja prima sve što se u nju baci. Požurih zato da te odgojim prije nego ti srce otvrdne i um ti postane zauzet, tako da bi bio pripravan prihvatiti kroz razum svoj plodove iskustva drugih. Tako bi bio pošteđen da sam prolaziš kroz ta iskustva. Na taj ćeš način zaobići tegobu traženja njihova i sačuvati se od teškoće pokušavanja. Time postižeš saznavanje onog što smo mi iskusili, postaje ti jasno čak i ono što smo mi možda propustili.

Sinak moj, makar ne dosegoh doba koje su dosegli oni prije mene, ipak sam razmatrao djela njihova i razmišljao o događajima iz života njihovih. Slijedio sam tragove njihove, tako da sam postao poput njih; zapravo, preko onog njihovog što mi postade poznato kao da sam živio s

njima od početka do kraja. Bio sam zato u stanju razlučiti ono što je čisto od onoga što je prljavo i ono što je korisno od onoga što je štetno.

Odabrao sam za te najizvrsnije od toga i sabrao za te dobre biti toga, a udaljio od tebe nekorisnosti. Budući da te osjećam onako kako roditelj brižni treba osjećati i da te smjeram podučiti, mislio sam da to treba da bude u vrijeme kad ti uznapreduješ u dobi svojoj i dok si svjež na pozornici svijeta, imajući namjeru ispravnu i srce čisto, i da bi valjalo započeti s podučavanjem Knjizi Boga, Moćnog i Uzvišenog, i s tumačenjem njezinim, odredbama islama i propisima njegovim, o onome što on zabranjuje i dopušta, te da ne bi trebalo ići izvan tog radi tebe. Onda sam se pobojavao da se ne zapleteš u nejasnoće onako kako su se drugi ljudi zapleli uslijed strasti i mišljenja svojih. Pa i pored moga osjećanja nesklonosti prema načinu da tako budeš opomenut, ustvrdio sam da mi je bolje ojačati to stanje, nego te ostaviti u položaju u kojem te ne smatram zaštićenim od pada u propast. Nadao sam se da će ti Allah pomoći u razboritosti tvojoj i voditi te u nakani tvojoj. Ostavljam ti zato kao obavezu ovu oporuku moju.

Znaj, sinak moj, ono što bih najviše želio da usvojiš za sebe iz oporuke moje jeste da si svjestan Boga, da se ograničiš na ono što ti je Allah učinio obaveznim i da slijediš djela minulih predaka svojih i ljudi dobrih porodice svoje. Oni nisu propustili da se brinu o sebi kao što se i ti brineš i razmišljaju kao što i ti razmišljaš. I to ih je onda na kraju dovelo do toga da prihvate ono što su saznali, a da se suzdrže od onoga što im nije stavljeno u dužnost. Ako srce tvoje to ne prihvaća bez stjecanja znanja kao što su ga oni stjecali, onda neka traženje tvoje bude s razumijevanjem i učenjem, a ne zapadanjem u sumnje ili zaplitanjem u rasprave.

Prije nego se okušaš u tome, zatraži pomoć od Boga svoga i obrati Mu se da ti omogući da uspiješ i da napustiš sve ono što bi te bacilo u sumnju ili odvelo u zabludu. Kad se uvjeriš da ti je srce čisto i ponizno i da se mišljenje tvoje upotpunilo i sabralo, te da ti je to postalo brigom jedinom, onda ćeš uvidjeti ono što sam ti razjasnio. Ako, međutim, nisi sposoban dosegnuti tu smirenost promatranja i mišljenja koje bi želio imati, onda znaj da ti samo gaziš zemlju poput deve slijepe i da zapadaš u mrak, dok onaj koji luta po mraku i tvori zapletenost nije tragalac pravi za vjerom. Bolje je sustegnuti se od toga.

Nastoj dobro shvatiti moj savjet, sinak moj, i znaj da je Gospodar smrti također Gospodar života, da Onaj Koji stvara također umrtvljuje, da je Onaj Koji uništava također Obnovitelj života i da je Onaj Koji daje bolest također i Izlječitelj. Svijet ovaj traje na način koji je Allah ustvrdio za nj u odnosu na zadovoljstva njegova, kušnje, nagrade na Danu sudnjem i sve ono što On hoće a ti ne znaš. Ako nešto od ovoga nisi razumio, tada to pripiši neznanju svome o tom, jer kad si

rođen, rođen si kao neznalica. Potom si stekao znanje. Mnogo je onog o čemu si neznalica i u čemu se koleba misao tvoja i luta pogled tvoj, ali ga poslije spoznaš. Drži se zato Onoga Koji te je stvorio, opskrbu ti dao i potpunim te učinio. Neka služenje tvoje bude Njemu, čežnja tvoja prema Njemu, a strijepnja tvoja od Njega.

Znaj, sinak moj, da niko nije izvijestio o Bogu Uzvišenom kao što je izvijestio Poslanik - blagoslovi Božiji neka su s njim i njegovim! Zato budi zadovoljan s njim kao vodičem i predvodnikom prema izbavljenju. Doista neću štedjeti truda nikakva da bih te posavjetovao. I doista, čak ako se silno potruđiš, nećeš moći postići dobrobit kakvu osobno imam za tebe.

Znaj, sinak moj, kad bi Gospodar tvoj imao sudionika, poslanici njegovi bi ti također dolazili i ti bi vidio znake vlasti i moći njegove, te bi upoznao djela i svojstva njegova. Ali, On je Bog, Jedan i Jedini, kako je On opisao Sebe Sama. Niko Mu ne može biti oprečan u vlasti Njegovoj. On je oduvijek i zauvijek. On je, prije svega, bez početka ikakva i On je posljednji, bez kraja ikakva. On je toliko velik da gospodstvo Njegovo ne može biti obuhvaćeno srcem ili okom. Kad shvatiš ovo, onda treba da činiš ono što bi činio sličan tebi uz nisko stanje svoje, manjkanje moći svoje, rastuću nesposobnost i golemu potrebu svoju za Gospodarom svojim u traženju pokornosti Njemu, bojeći se kazne Njegove i strijepeći od gnjeva Njegova, jer On ti doista nije zapovijedio ništa do ono što je dobro i nije ti zabranio ništa do ono što je nevaljalo.

Sinak moj, izvijestio sam te o svijetu ovom, stanju njegovom, rasapu i prolaženju njegovom. Izvijestio sam te i o svijetu budućem i onom što je u njemu pripremljeno za stanovnike njegove. Iznio sam ti primjere o njima, tako da možeš izvući iz njih pouku i raditi skladno njima. Primjer onih koji su razumjeli svijet ovaj jest poput putnika onih koji, osjećajući omrazu prema krajevima pogođenim sušom, kreću prema predjelu zelenom i plodnom, onda trpe teškoće na putu, razdvajanje od prijatelja, tegobe putovanja i hranu oporu da bi dosegli prostranstva staništa svoga i predio boravka svoga. Zato oni u svemu tome ne osjećaju bol nikakvu i ne smatraju nikakav trošak gubitkom. Ništa im nije draže od onog što ih približava cilju i što ih vodi bliže predjelu boravka. A primjer onih koji se zavaravaju svijetom ovim jest poput ljudi koji su bili u kraju zelenom, ali im je omrznuo, te odlaze u predio sušom pogođeni. Zato njima nije ništa odvratnije ili gadnije od napuštanja mjesta iz koga trebaju ići u mjesto u koje moraju iznenada dospjeti i prema kojem se kreću.

Sinak moj, učini sebe mjerom u onom što je između tebe i drugih. Tako, želi drugom ono što želiš sebi, a mrzi u njega ono što mrziš u sebe. Ne tlači, kao što i ne želiš da budeš tlačen. Čini dobro, kao što želiš da dobro bude činjeno tebi. Smatraj lošim za sebe što god smatraš lošim

za druge. Zadovolji se u ljudi onim čime si zadovoljan s njima u vezi sa sobom. Ne govori o onome što ne znaš, čak ni o onom o čemu znaš vrlo malo. Ne reci drugima ono što ne voliš da bude kazano tebi.

Znaj da je ushićivanje sobom suprotno ispravnosti i nesreća za razum. Ojačaj, zato, napor svoj i ne postani rizničar za drugog. Kad si vođen na Putu pravom, budi skrušen pred Gospodarem svojim koliko god više možeš.

Znaj da je pred tobom put duljine velike i tegoba žestokih, te da ne možeš zaobići traženje njegovo. Procijeni potrebu svoju u opskrbi koja te neće opteretiti. Nemoj nipošto natovariti leđa svoja mimo snage svoje, pa da taj teret postane nedaća za tebe. Kad god susretneš osobu kojoj je potrebna pomoć i koja može nositi za te opskrbu tvoju do uručenja natrag na Danu sudnjem, kad će ti ona trebati, onda je primi kao priliku dobru i podaj da ti opskrbu nosi. Stavi u nju što više možeš, jer možda ćeš je tražiti, pa je nećeš moći naći. Ako osoba neka želi pozajmiti od tebe u doba obilja tvoga da bi ti to vratila u doba potrebe tvoje, onda iskoristi tu priliku.

Znaj da je ispred tebe uspon tegoban i strm, na kojem će osoba s bremenom lahkim biti u položaju boljem od one s teškim, dok će spora i na njemu biti u položaju gorem od brze. Tvoj krajnji ishod prolazanja tog bit će neizbježno ili Džennet ili Džehennem. Razvidi zato, radi sebe, prije spuštanja i pripremi mjesto prije stizanja, jer poslije smrti nema primicanja nikakva, niti povratka na svijet ovaj.

Znaj da ti je Onaj u čijoj su vlasti riznice nebesa i zemlje dopustio da Ga moliš i da ti je obećao primanje molitve. On ti je naredio da išćeš od Njega, da bi ti On udijelio, i da tražiš milost Njegovu, da bi ti Se On smilovao. On nije postavio ništa između tebe i Njega što bi te zastrlo od Njega. On te ne primorava da sebi pribaviš posrednika u Njega. A ako pogriješiš, On te ne priječi u pokajanju. On ne žuri s kaznom. On te ne kori što se kaješ, niti te On sramoti kada je sramoćenje tvoje umjesno. On nije strog prema tebi u primanju pokajanja. On te ne ispituje oštro u grijesima tvojim. On te ne razočarava milošću Svojom. Štaviše, On tvoje napuštanje grijeha ubraja u djelo dobro. On računa jedan grijeh tvoj kao jedan, dok jedno dobro tvoje On računa deseterostrukim.

On ti je otvorio kapiju kajanja i kapiju traženja zadovoljstva. Zato, kad god Ga zoveš On čuje poziv tvoj, a kad Mu se tajno obraćaš, On zna tajno obraćanje tvoje. Položi pred Njega potrebe svoje, razotkrij se pred Njim, požali Mu se na brige svoje, moli Ga da otkloni neprilike tvoje,

utječi se pomoći Njegovoj u poslovima svojim i traži iz riznica milosti Njegovih ono što niko drugi ne može dati, a to je duljina života, zdravlje tijela i obilje opskrbe. Uz to, On je stavio ključke riznica Svojih u ruke tvoje, time što ti je dopustio da od Njega tražiš.

Otvoraj zato molitvom kapije blagodati Njegove gdje god želiš, pa neka se kiše obilne milosti Njegove izliju na tebe. Odgoda u prihvaćanju Njegovu ne smije te razočarati, budući da je dar doista primjeren namjeri. Možda je prihvaćanje odgođeno zato da bi to tražitelju bilo vrelo nagrade veće i darivanja obilnijeg onome koji iščekuje. Možda si tražio nešto što ti tada nije dato, pa ti je ubrzo ili kasnije podareno nešto bolje od tog, ili je od tebe odbijeno zato što je to bolje za te. Možda si ti tražio puno onog u čemu bi, da ti je dato, bila propast za vjeru tvoju. Zato, tvoje traženje mora biti radi onog čija je ljepota trajna i čiji će teret ostati daleko od tebe. Što se tiče imetka, on neće vječno biti tvoj, niti ćeš ti vječno pripadati njemu.

Znaj, sinak moj, da si stvoren za svijet budući a ne za ovaj, za nestanak a ne za trajanje vječno, za smrt a ne za život. Ti se nalaziš na mjestu koje ti ne pripada, u kući pripremanja i na putu prema svijetu budućem. Gonjen si smrću od koje bjegunac ne može izmaći, budući da će ga ona, zasigurno, nadvladati. Zato budi oprezan spram nje da te iznenada ne bi nadvladala, kad si u stanju grješnom i misliš o pokajanju, ali ona stvara smetnju između tebe i pokajanja. U slučaju takvom, upropastit ćeš sebe.

Sinak moj, često se sjećaj smrti i mjesta gdje ćeš iznenada otići i dospjeti poslije smrti, tako da si, kad ti dođe, već na oprezu spram nje i da si već sebe priprazio za nju, te ti ona ne dolazi sasvim iznenada i ne zatiče te. Pazi se da te ne bi zavarale sklonosti ljudi prema dražima svijeta ovoga i navaljivanje njihovo na njih. Allah te je upozorio u pogledu toga, a svijet te je ovaj obavijestio o prolaznosti svojoj i razotkrio ti zla svoja.

Doista, oni koji su za njega slični psima što laju, ili zvijerima proždrljivim koje reže jedna na drugu. Jača izjeda slabiju i velika gazi malu. Neki su poput vezane a neki poput odvezane stoke koja se raspametila i juri u smjerovima nepoznatim. Oni su stada nevolja koja lutaju po dolinama surim. Nema čobana da ih zadrži, niti se iko nudi da ih uzme na ispašu. Svijet ovaj ih vodi putem sljepila i odvraća im pogled od svjetionika upute. Oni su zato zapleteni u pometnjama njegovim i tonu u užicima njegovim. Uzimaju ga kao gospodara, pa se on njima poigrava, a oni se igraju s njim i zaboravljaju ono što je iza njega.

Tmina iščezava polahko. Sad je to kao da putnici sjahuju, a oni koji žure uskoro će stići. Znaj, sinak moj, da je onaj u sedlu noći i dana nošen njima, makar mirovao, i prevaljuje razdaljinu,

makar stajao i počivao.

Znaj sa sigurnošću da ne možeš ostvariti želju svoju i premašiti određeni rok svoj i da si na stazi onih prije tebe. Budi zato ponizan u iskanju i stječi na način najljepši, jer mnogo je iskanja, koja vode gubljenju. Nije tražitelj svaki darivan opskrbom, niti je uskraćen svaki onaj koji traži na lijep način. Izdigni dušu svoju iznad niskosti svake, pa makar te vodila željenim ciljevima tvojim, zato što nikad nećeš moći nadoknaditi ono što si žrtvovao od sebe. Ne budi rob drugog, jer te je Allah stvorio slobodnim. Nema dobra u dobru koje se postiže preko zla i nema dobra nikakva u ugodnosti koja se postiže preko tegobe.

Pripazi se da te ne nose jahalice pohlepe i da te ne strovale u vrela propasti. Ako možeš to provesti da ne bude osobe imućne između tebe i Boga, učini tako, budući da ćeš svakako naći ono što je tebi dovoljno i dobiti udio svoj. Malo, izravno dobijeno od Boga Slavnog, veće je i plemenitije od mnoštva dobijenog preko stvorova Njegovih, mada je sve od Njega.

Lakše je ispraviti ono što si propustio šutnjom svojom, nego dosegnuti ono što si izgubio govorenjem. Ono što je u posudi zadržava se stavljanjem poklopca. Meni je draže da zadržiš ono što je u rukama tvojim, nego da tražiš ono što je u rukama drugih. Bolja je gorčina neuspjeha, nego traženje od ljudi. Rad rukama uz čestitost bolji je od imetka uz razvrat. Čovjek je čuvar najbolji tajni svojih. Mnogo je trudbenika u onome što im šteti. Onaj koji mnogo govori - besmisleno govori. Ko god razmišlja - shvaća. Druži se s ljudima vrline - bit ćeš jedan od njih. Drži se podalje od ljudi opaćine - napustit ćeš ih. Najgora hrana je ona koja je zabranjena. Tlačenje slabih jest tlačenje najopakije.

Tamo gdje je blagost neprikladna, strogost je blagost. Često je lijek bolest, a bolest lijek. Često zlonamjernik ispravno savjetuje, dok dobronamjernik prevari. Čuvaj se oslanjanja na želje, jer su one odjeća mrtvih. Mudro je upamtiti iskustvo nečije. Najbolje iskustvo tvoje je ono koje te poučava. Požuri iskoristiti priliku prije nego što ona postane jad teški. Tragalac svaki ne nalazi, niti se odlazitelj svaki vraća. Upropastiti opskrbu i steći zlo za Dan sudnji - znači propasti. Sve ima posljedicu. Ono što ti je određeno stići će te. Trgovac je onaj koji se izlaže gubitku. Neznatno je često korisnije od mnoštva. Nema dobra nikakva u pomagaču podlom i prijatelju nepouzdanom. Budi popustljiv prema vremenu sve dok ti je ono podložno. Ne izlaži opasnosti bilo šta očekujući više od tog. Pripazi da te ne nadvlada osjećanje neprijateljstva.

Ponašaj se prema bratu svome tako da ti čuvaš srodstvo ako ga on i zanemari. Kad se on odmetne, budi ljubazan prema njemu i primakni mu se. Kad on škrtari u dijeljenju, troši za nj.

Kad se on udaljava, približuj mu se. Kad je on strog, budi blag. Kad on počini krivo, misli o isprici njegovoj toliko kao da si mu ti rob a on gospodar blagonaklon nad tobom. I čuvaj se da to ne učiniš tamo gdje nije mjesto ili da to ne učiniš onima koji ne zaslužuju. Ne uzimaj nipošto neprijatelja prijatelja svog kao prijatelja, jer ćeš tako postati neprijatelj prijatelja svog. Daj pravi savjet bratu svome, bio on dobar ili gorak. Progutaj srdžbu, jer ne nađoh ništa slađe od tog naposljetku i ništa ugodnije u ishodu. Budi blag prema onom koji je grub prema tebi, jer je vjerojatno da će on ubrzo postati blag prema tebi. Postupaj blagonaklono s neprijateljem svojim, jer je to ugodnije od dva uspjeha.

Ako kaniš prekinuti s bratom svojim, ostavi mu nešto prostora sa strane svoje kojim on ponovno može započeti prijateljstvo, ako to bude htio jednog dana. Ako bilo ko ima mišljenje dobro o tebi, povjeruj u to mišljenje njegovo. Ne zapostavljaj nipošto pravo brata svoga oslanjajući se na odnose između tebe i njega, jer nije ti brat onaj čije si pravo upropastio. Neka ukućani Tvoji ne budu ljudi najsiromašniji radi tebe. Ne teži nipošto onome ko se suzdržava od tebe. Neka brat tvoj nipošto ne bude postojaniji u prekidanju veze s tobom nego što si ti u održavanju te veze. I nikada ne dopusti da zlo bude jače od tvoga činjenja dobra. Neka ti nipošto ne pada teško tlačenje onoga koji te tlači, jer on doista žuri naškoditi sebi a koristiti tebi. Nije naknada odgovarajuća da činiš zlo onome koji ti ugađa.

Znaj, sinak moj, da su dvije vrste opskrbe: opskrba koju tražiš i opskrba koja tebe traži, pa ako ti ne dođeš do nje ona će doći do tebe. Kako li je poniznost ružna pri potrebi a grubost u neovisnosti! Od svijeta ovoga trebaš imati samo ono čime možeš unaprijediti trajno boravište svoje. Ako tuguješ nad onim što je otišlo iz ruku tvojih, onda tuguj i za svim onim što uopće nije stiglo do tebe. Zaključuj o onom što se još nije dogodilo iz onog što se već dogodilo, jer su pojave uvijek slične. Ne budi od onih kojim poučavanje javno ne koristi sve dok im ne naneseš bol, jer razuman uzima uputu iz podučavanja, dok životinje podučava udaranje.

Odbij od sebe jake napade briga čvrstinom trpljenja i čistotom vjere. Onaj koji zanemaruje umjerenosti – zastranjuje. Drug je poput srodnika. Prijatelj je onaj čije odsustvo također dokazuje prijateljstvo. Strast je drugarica sljepoće. Mnogo je udaljenih koji su bliži od bližnjih i mnogo je bližnjih koji su udaljeniji od udaljenih. Stranac je onaj koji nema prijatelja. Onaj koji krši pravo sužava put svoj. Ko se ograniči na mjeru svoju – ustrajava na njoj. Veza najpouzdanija koje se držiš jest veza između tebe i Boga Uzvišenog. Onaj koji se ne brine o tebi, neprijatelj ti je. Kad pohlepa vodi uništenju, odricanje je postignuće. Nije manjkavost svaka vidljiva, niti je prilika svaka iskoristiva.

Često onaj koji vidi promaši stazu, dok slijepac pronalazi put ispravan. Odgodi zlo, jer kad htjedneš, možeš ga ubrzati. Napuštanje nezalice ravno je posjećivanju razumnog. Onoga koji uzima trajanje ovo sigurnim - ono će izdati, onoga koji ga drži velikim - ono će poniziti. Ne ustrjeljuje svaki koji strijelja. Kad se promijeni vlast, promijeni se i vrijeme. Raspitaj se o saputniku prije putovanja i susjedu prije kupovine kuće. Pripazi da ne bi spominjao u govoru svome ono što nasmijava, pa makar to prenosio i od drugoga.

Čuvaj se savjetovanja sa ženama, jer mišljenje je njihovo slabašno, a odlučnost njihova nestalna. Pokrij poglede njihove držeći ih pod velom, jer ih strogost zastiranja opsežno zaštićuje. Izlaženje njihovo u javnost nije gore od odobrenja tvoga čovjeku nepouzdanom da ih posjeti. Ako možeš udesiti da one ne upoznaju nikog drugog osim tebe - učini tako. Ne dopusti nipošto ženi drugo do ono o njoj samoj, jer je žena doista biljka mirisna a ne upravitelj. Ne iskazuj joj štovanje mimo istine o njoj. Ne potiči je da posreduje za druge. Čuvaj se ljubomore neumjesne u vidu sumnjičenja, jer to ženi zdravoj donosi bolest a krjeposnu baca u sumnju.

Za svakog među slugama svojim utvrdi posao za koji ga možeš smatrati odgovornim. Na taj način oni neće prebacivati posao jedan na drugog u služenju tebi. Poštuj bližu rodbinu svoju jer oni su krila kojima letiš, početak kojem se vraćaš i ruke kojima napadaš. Položi vjeru svoju i svijet svoj Bogu na čuvanje i išći od Njega da odredi najbolje za te spram bliskog i dalekog, svijeta ovog i budućeg.

Selam!

Preveli: Rusmir Mahmutćehajić i Mehmedalija Handžić

وَمِنْ وَصِيَّةٍ لَهُ عَلَيْهِ السَّلَامُ لِلْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ عَلَيْهِمَا السَّلَامُ، كَتَبَهَا إِلَيْهِ بِحَاضِرِينَ عِنْدَ انْصِرَافِهِ مِنْ صَفَيْنَ: مِنَ الْوَالِدِ الْفَاحِشِ، الْمُفَرِّجِ لِلزَّمَانِ، الْمُدْبِرِ الْعُمْرِ، الْمُسْتَسْلِمِ لِلدُّنْيَا، السَّائِكِ مَسَاكِينَ الْمَوْتَى، وَالطَّاعِنِ عَنْهَا غَدًا. إِلَى الْمُؤَلُّودِ الْمُؤَمِّلِ مَا لَا يَذُرُّكَ، السَّالِكِ سَبِيلَ مَنْ قَدْ هَلَكَ، غَرَضِ الْأَسْقَامِ، وَرَهِيئَةِ الْأَيَّامِ، وَرَمِيَةِ الْمَصَائِبِ، وَعَبْدِ الدُّنْيَا، وَتَاجِرِ الْغُرُورِ، وَغَرِيمِ الْمَنَابِإِ، وَأَسِيرِ الْمَوْتِ، وَخَلِيفِ الْهُمُومِ، وَقَرِينِ الْأَحْزَانِ، وَنُصْبِ الْأَفَاقِ، وَصَرِيحِ الشَّهَوَاتِ، وَخَلِيفَةِ الْأَمْوَاتِ. أَمَّا بَعْدُ، فَإِنَّ فِيمَا تَبَيَّنَتْ مِنْ إِدْبَارِ الدُّنْيَا عَنِّي، وَجُمُوحِ الدَّهْرِ عَلَيَّ وَإِقْبَالِ الْآخِرَةِ إِلَيَّ، مَا يَزَعْنِي عَنْ ذِكْرِ مَنْ سِوَايَ، وَالِإِهْتِمَامِ بِمَا وَرَائِي غَيْرَ أَنِّي حَيْثُ تَفَرَّدَ بِي دُونَ هُمُومِ النَّاسِ هُمْ نَفْسِي، فَصَدَقَنِي رَأْيِي وَصَرَفَنِي عَنْ هَوَايَ، وَصَرَّحَ لِي بِمَحْضِ أَمْرِي، فَأَقْضَى بِي إِلَى جِدِّ لَا يَكُونُ فِيهِ لَعِبٌ، وَصَدَقَ لَا يَشُوبُهُ كَذِبٌ. وَوَجَدْتُكَ بَعْضِي، بَلْ وَجَدْتُكَ كُلِّي، حَتَّى كَأَنَّ شَيْئًا لَوْ أَصَابَكَ أَصَابَنِي، وَكَأَنَّ الْمَوْتَ لَوْ أَتَاكَ أَتَانِي، فَعَنَانِي مِنْ أَمْرِكَ مَا يَغْنِينِي مِنْ أَمْرِ نَفْسِي فَكَتَبْتُ إِلَيْكَ كِتَابِي مُسْتَظْهِرًا بِهِ إِنَّ أُنَا بَقِيْتُ لَكَ أَوْ فَنَيْتُ. فَإِنِّي أُوصِيكَ بِتَقْوَى اللَّهِ - أَيُّ بُنْيَ - وَتُرُومِ أَمْرِهِ، وَعِمَارَةِ قَلْبِكَ بِذِكْرِهِ، وَالِإِعْتِصَامِ بِحَبْلِهِ، وَأَيُّ سَبَبٍ أَوْثَقُ مِنْ سَبَبِ بَيْنِكَ وَبَيْنَ اللَّهِ إِنَّ أَنْتَ أَخَذْتَ بِهِ! أَحْيِ قَلْبَكَ بِالْمَوْعِظَةِ، وَآمِنْتَهُ بِالزَّهَادَةِ، وَقَوِّهِ بِالْيَقِينِ، وَنَوِّرْهُ بِالْحِكْمَةِ، وَذَلِّلْهُ بِذِكْرِ الْمَوْتِ، وَقَرِّرْهُ بِالْفَنَاءِ، وَ

بَصْرُهُ فَجَائِعِ الدُّنْيَا، وَ حَذَرُهُ صَوْلَةُ الدَّهْرِ وَ فُحْشُ تَقَلُّبِ اللَّيَالِي وَ الْأَيَّامِ؛ وَ اعْرِضْ عَلَيْهِ أَخْبَارَ الْمَاضِينَ، وَ ذَكَّرْهُ بِمَا أَصَابَ مَنْ كَانَ قَبْلَكَ مِنَ الْأَوَّلِينَ، وَ سِرِّ فِي دِيَارِهِمْ وَ آثَارِهِمْ، فَانْظُرْ فِيمَا فَعَلُوا، وَ عَمَّا انْتَقَلُوا، وَ أَتَيْنَ حَلُّوًا وَ نَزَلُوا! فَإِنَّكَ تَجِدُهُمْ قَدْ انْتَقَلُوا عَنِ الْأَحْيَةِ، وَ حَلُّوًا دِيَارَ الْعُرْبَةِ، وَ كَأَنَّكَ عَنْ قَلِيلٍ قَدْ صِرْتَ كَأَحَدِهِمْ. فَأَصْلِحْ مَنَوَاكَ، وَ لَا تَبِعْ آخِرَتَكَ بِدُنْيَاكَ؛ وَدَعَ الْقَوْلَ فِيمَا لَا تَعْرِفُ، وَ الْخُطَابَ فِيمَا لَمْ تُكَلِّفْ. وَ أَمْسِكْ عَنْ طَرِيقٍ إِذَا خِفْتَ ضَلَالَتَهُ، فَإِنَّ الْكَفَّ عِنْدَ حَيْرَةِ الضَّلَالِ حَيْرٌ مِنْ رُكُوبِ الْأَهْوَالِ. وَأَمُرُ بِالْمَعْرُوفِ تَكُنْ مِنْ أَهْلِهِ، وَ أَنْكِرِ الْمُنْكَرَ بِيَدِكَ وَ لِسَانِكَ وَ بَايِنَ مَنْ فَعَلَهُ بِجَهْدِكَ، وَ جَاهِدْ فِي اللَّهِ حَقَّ جِهَادِهِ. وَ لَا تَأْخُذْكَ فِي اللَّهِ لَوْمَةٌ لَائِمٌ. وَ خُصِ الْعِمَرَاتُ لِلْحَقِّ حَيْثُ كَانَ، وَ تَفَقَّهُ فِي الدِّينِ، وَ عَوِّدْ نَفْسَكَ التَّصَبُّرَ عَلَى الْمَكْرُوهِ، وَ نِعْمَ الْخُلُقُ التَّصَبُّرُ فِي الْحَقِّ! وَ أَلْجِءُ نَفْسَكَ فِي أُمُورِكَ كُلِّهَا إِلَى إِلَهِكَ، فَإِنَّكَ تُلْجِئُهَا إِلَى كَهْفٍ حَرِيزٍ، وَ مَانِعٍ عَزِيزٍ. وَ أَخْلِصْ فِي الْمَسْأَلَةِ لِرَبِّكَ فَإِنَّ بِيَدِهِ الْعَطَاءَ وَالْجِزْمَانَ، وَ أَكْثَرَ الْإِسْتِخَارَةِ، وَ تَفْهَمُ وَصِيَّتِي، وَ لَا تَذْهَبَنَّ عَنْكَ صَفْحًا، فَإِنَّ خَيْرَ الْقَوْلِ مَا نَفَعَ. وَ اعْلَمْ أَنَّه لَا خَيْرَ فِي عِلْمٍ لَا يَنْفَعُ، وَ لَا يُنْتَفَعُ بِعِلْمٍ لَا يَحِقُّ تَعَلُّمُهُ. أَيُّ بَنِيَّ، إِنِّي لَمَّا رَأَيْتُنِي قَدْ بَلَغْتُ سِنًا، وَ رَأَيْتُنِي أَرْذَاذُ وَهْنًا، بَادَرْتُ بِوَصِيَّتِي إِلَيْكَ، وَ أَوْرَدْتُ خِصَالًا مِنْهَا قَبْلَ أَنْ يَعْجَلَ بِي أَجَلِي دُونَ أَنْ أَفْضِيَ إِلَيْكَ بِمَا فِي نَفْسِي، أَوْ أَنْ أَنْقُصَ فِي رَأْيِي كَمَا تُقْصُتُ فِي جِسْمِي، أَوْ يَسْبِقُنِي إِلَيْكَ بَعْضُ غَلَبَاتِ الْهَوَى وَ فِتَنِ الدُّنْيَا، فَتَكُونَ كَالصَّعْبِ النَّفُورِ. وَ إِنَّمَا قَلْبُ الْحَدِيثِ كَالْأَرْضِ الْخَالِيَةِ مَا أُلْقِيَ فِيهَا مِنْ شَيْءٍ قَبْلَتْهُ. فَبَادَرْتُكَ بِالْأَدَبِ قَبْلَ أَنْ يَفْسُو قَلْبُكَ، وَ يَسْتَعْلِلَ لُبُّكَ، لِتَسْتَقْبَلَ بِحَدِّ رَأْيِكَ مِنَ الْأَمْرِ مَا قَدْ كَفَاكَ أَهْلُ التَّجَارِبِ بُعْيَتُهُ وَ تَجَرِبَتُهُ، فَتَكُونَ قَدْ كُفِّتَ مَوْوَنَةَ الطَّلَبِ، وَ عُوفِيتَ مِنْ عِلَاجِ التَّجَرِبَةِ، فَأَتَاكَ مِنْ ذَلِكَ مَا قَدْ كُنَّا نَأْتِيهِ، وَ اسْتَبَانَ لَكَ مَا رُبَّمَا أَظْلَمَ عَلَيْنَا مِنْهُ. أَيُّ بَنِيَّ، إِنِّي وَ إِنْ لَمْ أَكُنْ عُمَرْتُ عُمَرَ مَنْ كَانَ قَبْلِي، فَقَدْ نَظَرْتُ فِي أَعْمَالِهِمْ، وَ فَكَّرْتُ فِي أَخْبَارِهِمْ، وَ سِرْتُ فِي آثَارِهِمْ؛ حَتَّى عُدْتُ كَأَحَدِهِمْ. بَلْ كَأَنِّي بِمَا انْتَهَى إِلَيَّ مِنْ أُمُورِهِمْ قَدْ عُمَرْتُ مَعَ أَوَّلِهِمْ إِلَى آخِرِهِمْ، فَعَرَفْتُ صَفْوَ ذَلِكَ مِنْ كَدَرِهِ، وَ نَفَعَهُ مِنْ ضَرَرِهِ، فَاسْتَخْلَصْتُ لَكَ مِنْ كُلِّ أَمْرٍ نَخِيلَهُ وَ تَوَخَّيْتُ لَكَ جَمِيلَهُ، وَ صَرَفْتُ عَنْكَ مَجْهُولَهُ، وَ رَأَيْتُ حَيْثُ عَنَانِي مِنْ أَمْرِكَ مَا يَعْنِي الْوَالِدَ الشَّفِيقَ، وَ أَجْمَعْتُ عَلَيْهِ مِنْ أَدَبِكَ أَنْ يَكُونَ ذَلِكَ وَ أَنْتَ مُقْبِلُ الْعُمْرِ وَ مُقْتَبِلُ الدَّهْرِ، ذُو بَيَّةٍ سَلِيمَةٍ وَ نَفْسٍ صَافِيَةٍ، وَ أَنْ أَتَبَدَّدَتْ بِتَعْلِيمِ كِتَابِ اللَّهِ عَزَّوَجَلَّ وَ تَأْوِيلِهِ، وَ شَرَائِعِ الْإِسْلَامِ وَ أَحْكَامِهِ، وَ حِلَالِهِ وَ حَرَامِهِ، لَا أَجَاوِزُ ذَلِكَ بِكَ إِلَى غَيْرِهِ. ثُمَّ أَشْفَقْتُ أَنْ يَلْتَبَسَ عَلَيْكَ مَا اخْتَلَفَ النَّاسُ فِيهِ مِنْ أَهْوَائِهِمْ وَ آرَائِهِمْ مِثْلَ الَّذِي التَّبَسَّ عَلَيْهِمْ، فَكَانَ إِحْكَامُ ذَلِكَ عَلَى مَا كَرِهْتُ مِنْ تَنْبِيهِكَ لَهُ أَحَبَّ إِلَيَّ مِنْ إِسْلَامِكَ إِلَى أَمْرٍ لَا أَمْنٌ عَلَيْكَ بِهِ الْهَلَكَةُ. وَ رَجَوْتُ أَنْ يُوفِّقَكَ اللَّهُ فِيهِ لِرُشْدِكَ، وَ أَنْ يَهْدِيكَ لِقُصْدِكَ، فَعَهِدْتُ إِلَيْكَ وَصِيَّتِي هَذِهِ. وَاعْلَمْ يَا بَنِيَّ أَنَّ أَحَبَّ مَا أَنْتَ آخِذٌ بِهِ إِلَيَّ مِنْ وَصِيَّتِي تَقْوَى اللَّهِ وَ الْإِقْتِصَارُ عَلَى مَا فَرَضَهُ اللَّهُ عَلَيْكَ، وَ الْأَخْذُ بِمَا مَضَى عَلَيْهِ الْأَوَّلُونَ مِنْ آبَائِكَ، وَالصَّالِحُونَ مِنْ أَهْلِ بَيْتِكَ، فَإِنَّهُمْ لَمْ يَدْعُوا أَنْ نَظَرُوا لِأَنْفُسِهِمْ كَمَا أَنْتَ نَاطِرٌ، وَ فَكَّرُوا كَمَا أَنْتَ مُفَكِّرٌ، ثُمَّ رَدَّهُمْ آخِرُ ذَلِكَ إِلَى الْأَخْذِ بِمَا عَرَفُوا وَ الْإِمْسَاكَ عَمَّا لَمْ يُكَلِّفُوا، فَإِنْ أَبَتْ نَفْسُكَ أَنْ تَقْبَلَ ذَلِكَ دُونَ أَنْ تَعْلَمَ كَمَا عَلِمُوا فَلْيَكُنْ طَلَبُكَ ذَلِكَ بِتَفْهَمٍ وَ تَعْلَمُ، لَا بِتَوَرُّطِ الشُّبُهَاتِ وَ عُلُقِ الْخُصُومَاتِ. وَ ابْدَأْ قَبْلَ نَظَرِكَ فِي ذَلِكَ بِالِاسْتِعَانَةِ بِالْإِلَهِ، وَ الرَّغْبَةِ إِلَيْهِ فِي تَوْفِيقِكَ، وَ تَرْكِ كُلِّ شَائِبَةٍ أَوْلَجَتْكَ فِي شُبْهَةٍ، أَوْ أَسْلَمَتْكَ إِلَى ضَلَالَةٍ. فَإِنْ أَيْقَنْتَ أَنْ قَدْ صَفَا قَلْبُكَ فَخَشَعْ، وَ تَمَّ رَأْيُكَ فَاجْتَمَعَ، وَ كَانَ هَمُّكَ فِي ذَلِكَ هَمًّا وَاحِدًا، فَانْظُرْ فِيمَا فَسَرْتُ لَكَ. وَ إِنْ لَمْ يَجْتَمِعْ لَكَ مَا تُحِبُّ مِنْ نَفْسِكَ، وَ فَرَاغَ نَظَرِكَ وَ فِكْرِكَ، فَاعْلَمْ أَنَّكَ إِنَّمَا تَخْبِطُ الْعَشَوَاءَ وَ تَتَوَرَّطُ الظُّلُمَاءَ. وَ لَيْسَ طَالِبُ الدِّينِ مَنْ حَبَطَ أَوْ خَلَطَ، وَ الْإِمْسَاكَ عَنْ ذَلِكَ أُمْتَلَفَتْهُمْ يَا بَنِيَّ وَصِيَّتِي، وَاعْلَمْ أَنَّ مَالِكَ الْمَوْتِ هُوَ مَالِكُ الْحَيَاةِ، وَ أَنَّ الْخَالِقَ هُوَ الْمُمِيتُ، وَ أَنَّ الْمُفْنِيَ هُوَ الْمُعِيدُ، وَ أَنَّ الْمُتَبَتِّلِي هُوَ الْمُعَافِي، وَ أَنَّ الدُّنْيَا لَمْ تَكُنْ لِتَسْتَقَرَّ إِلَّا عَلَى مَا جَعَلَهَا اللَّهُ عَلَيْهِ مِنَ النُّعْمَاءِ، وَ الْإِبْتِلَاءِ، وَ الْجَزَاءِ فِي الْمَعَادِ أَوْ مَا شَاءَ مِمَّا لَا تَعْلَمُ، فَإِنْ أَشْكَلَ عَلَيْكَ شَيْءٌ مِنْ ذَلِكَ فَاحْمِلْهُ عَلَى جَهَالَتِكَ، فَإِنَّكَ أَوَّلُ مَا خُلِقْتَ بِهِ جَاهِلًا ثُمَّ عَلِمْتَ، وَ مَا أَكْثَرَ مَا تَجْهَلُ مِنَ الْأَمْرِ، وَ يَتَحَيَّرُ فِيهِ رَأْيُكَ، وَ يَضِلُّ فِيهِ

بَصْرِكَ ثُمَّ تُبْصِرُهُ بَعْدَ ذَلِكَ. فَاعْتَصِمِ بِالَّذِي خَلَقَكَ وَرَزَقَكَ وَ سَوَّاكَ، وَلْيَكُنْ لَهُ تَعَبُّدُكَ، وَ إِلَيْهِ رَغْبَتُكَ، وَ مِنْهُ شَفَقَتُكَ. وَاعْلَمْ يَا بُنَيَّ أَنَّ أَحَدًا لَمْ يُنْبِئْ عَنِ اللَّهِ سُبْحَانَهُ كَمَا أَنْبَأَ عَنْهُ الرَّسُولُ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ فَأَرَضَ بِهِ رَائِدًا، وَ إِلَى النَّجَاةِ قَائِدًا، فَإِنِّي لَمْ أَلِكْ نَصِيحَةً. وَ إِنَّكَ لَنْ تَبْلُغَ فِي النَّظَرِ لِنَفْسِكَ - وَ إِنِ اجْتَهَدْتَ - مَبْلَغَ نَظَرِي لَكَ. وَ اعْلَمْ يَا بُنَيَّ أَنَّهُ لَوْ كَانَ لِرَبِّكَ شَرِيكَ لَأَتَتْكَ رُسُلُهُ، وَ لَرَأَيْتَ آثَارَ مُلْكِهِ وَ سُلْطَانِهِ، وَ لَعَرَفْتَ أَفْعَالَهُ وَ صِفَاتِهِ، وَ لَكِنَّهُ إِلَهُ وَاحِدٌ كَمَا وَصَفَ نَفْسَهُ. لَا يُضَادُّهُ فِي مُلْكِهِ أَحَدٌ، وَ لَا يَزُولُ أَبَدًا. وَ لَمْ يَزَلْ أَوَّلَ قَبْلِ الْأَشْيَاءِ بِلَا أَوَّلِيَّةٍ. وَ آخِرُ بَعْدَ الْأَشْيَاءِ بِلَا نِهَآيَةٍ. عَظُمَ عَنْ أَنْ تَتَّبِتَ رُبُوبِيَّتَهُ بِإِحَاطَةِ قَلْبٍ أَوْ بَصَرٍ. فَإِذَا عَرَفْتَ ذَلِكَ فَافْعَلْ كَمَا يَنْبَغِي لِمِثْلِكَ أَنْ يَفْعَلَهُ فِي صِغَرِ خَطَرِهِ، وَ قِلَّةِ مَقْدَرَتِهِ وَ كَثْرَةِ عَجْزِهِ، وَ عَظِيمِ حَاجَتِهِ إِلَى رَبِّهِ، فِي طَلَبِ طَاعَتِهِ، وَ الْحَشْيَةِ مِنْ عُقُوبَتِهِ، وَ الشَّفَقَةِ مِنْ سُخْطِهِ. فَإِنَّهُ لَمْ يَأْمُرْكَ إِلَّا بِحَسَنِ، وَ لَمْ يَنْهَكَ إِلَّا عَنِ قَبِيحٍ. يَا بُنَيَّ إِنِّي قَدْ أَنْبَأْتُكَ عَنِ الدُّنْيَا وَ خَالِهَا، وَ زَوَالِهَا وَ انْتِفَالِهَا، وَ أَنْبَأْتُكَ عَنِ الْآخِرَةِ وَ مَا أُعِدَّ لِأَهْلِهَا فِيهَا، وَ ضَرَبْتُ لَكَ فِيهِمَا الْأَمْثَالَ، لِتَعْتَبِرَ بِهَا، وَ تَحْذُو عَلَيْهَا. إِنَّمَا مِثْلُ مَنْ خَبَرَ الدُّنْيَا كَمِثْلِ قَوْمٍ سَفَرُوا نَبَا بِهِمْ مَنْزِلٌ جَدِيدٌ، فَأَمُّوا مَنْزِلًا خَصِيبًا وَ جَنَابًا مَرِيعًا، فَاحْتَمَلُوا وَغَاءَ الطَّرِيقِ، وَ فِرَاقَ الصَّدِيقِ، وَ خُشُوعَةَ السَّفَرِ، وَ جُشُوعَةَ الْمَطْعَمِ، لِيَأْتُوا سَعَةً دَارِهِمْ، وَ مَنْزِلَ قَرَارِهِمْ، فَلَيْسَ يَجِدُونَ لِشَيْءٍ مِنْ ذَلِكَ أَلَمًا، وَ لَا يَزُونَ نَفَقَةً فِيهِ مَعْرُومًا. وَ لِأَشْيَاءٍ أَحَبَّ إِلَيْهِمْ مِمَّا قَرَّبَهُمْ مِنْ مَنْزِلِهِمْ، وَ أَذْنَاهُمْ مِنْ مَحَلَّتِهِمْ. وَ مِثْلُ مَنْ اغْتَرَبَهَا كَمِثْلِ قَوْمٍ كَانُوا بِمَنْزِلٍ خَصِيبٍ فَنَبَا بِهِمْ إِلَى مَنْزِلٍ جَدِيدٍ، فَلَيْسَ شَيْءٌ أَكْرَهَ إِلَيْهِمْ وَ لَا أَفْطَحَ عِنْدَهُمْ مِنْ مُفَارَقَةٍ مَا كَانُوا فِيهِ إِلَى مَا يَهْجُمُونَ عَلَيْهِ، وَ يَصِيرُونَ إِلَيْهِ. يَا بُنَيَّ اجْعَلْ نَفْسَكَ مِيزَانًا فِيمَا بَيْنَكَ وَ بَيْنَ غَيْرِكَ، فَأَحْبِبْ لِغَيْرِكَ مَا تُحِبُّ لِنَفْسِكَ، وَ أَكْرَهْ لَهُ مَا تَكْرَهُ لَهَا، وَ لَا تَظْلِمْ كَمَا لَا تُحِبُّ أَنْ تُظْلَمَ، وَ أَحْسِنْ كَمَا تُحِبُّ أَنْ يُحْسِنَ إِلَيْكَ، وَ اسْتَفِيحْ مِنْ نَفْسِكَ مَا تَسْتَفِيحُهُ مِنْ غَيْرِكَ، وَ ارْضَ مِنَ النَّاسِ بِمَا تَرْضَاهُ لَهُمْ مِنْ نَفْسِكَ. وَ لَا تَقُلْ مَا لَا تَعْلَمُ وَ إِن قُلَّ مَا تَعْلَمُ، وَ لَا تَفْعَلْ مَا لَا تُحِبُّ أَنْ يُقَالَ لَكَ. وَ اعْلَمْ أَنَّ الْإِعْجَابَ ضِدُّ الصَّوَابِ، وَ آفَةُ الْأَلْبَابِ. فَاسْعَ فِي كَذْحِكَ، وَ لَا تَكُنْ خَازِنًا لِغَيْرِكَ. وَ إِذَا أَنْتَ هُدَيْتَ لِفُضْدِكَ فَكُنْ أَحْشَعُ مَا تَكُونُ لِرَبِّكَ. وَ اعْلَمْ أَنَّ أَمَامَكَ طَرِيقًا ذَا مَسَافَةٍ بَعِيدَةٍ، وَ مَشَقَّةٍ شَدِيدَةٍ. وَ أَنَّهُ لَا غِنَى بِكَ فِيهِ عَنْ حُسْنِ الْإِزْتِيَادِ، وَ قَدْرِ بِلَاغِكَ مِنَ الرَّادِّ مَعَ خِفَّةِ الظَّهْرِ، فَلَا تَحْمِلَنَّ عَلَى ظَهْرِكَ فَوْقَ طَاقَتِكَ، فَيَكُونَ ثِقْلُ ذَلِكَ وَ بَالًا عَلَيْكَ، وَ إِذَا وَجَدْتَ مِنْ أَهْلِ الْفَاقَةِ مَنْ يَحْمِلُ لَكَ زَادَكَ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ، فَيُؤَا فَيْكَ بِهِ عَدَا حَيْثُ تَحْتَاجُ إِلَيْهِ فَاعْتَنِمَهُ وَ حَمَلُهُ إِلَيْهِ، وَ أَكْثَرَ مِنْ تَزْوِيدِهِ وَ أَنْتَ قَادِرٌ عَلَيْهِ، فَلَعَلَّكَ تَطْلُبُهُ فَلَا تَجِدُهُ. وَاعْتَنِمَ مَنْ اسْتَقْرَضَكَ فِي حَالِ غِنَاكَ لِيَجْعَلَ قَضَاءَهُ لَكَ فِي يَوْمِ عُسْرَتِكَ. وَاعْلَمْ أَنَّ أَمَامَكَ عَقَبَةً كُودًا، الْمُخَفُّ فِيهَا أَحْسَنُ حَالًا مِنَ الْمُثْقَلِ، وَ الْمُبْطِيُّ عَلَيْهَا أَقْبَحُ حَالًا مِنَ الْمُسْرِعِ، وَ أَنَّ مَهْبِطَكَ بِهَا لَا مَحَالَةَ إِلَّا عَلَى جَنَّةٍ أَوْ عَلَى نَارٍ، فَارْتَدِّ لِنَفْسِكَ قَبْلَ نُزُولِكَ وَ وَطِئِ الْمَنْزِلَ قَبْلَ خُلُوكِكَ، فَلَيْسَ بَعْدَ الْمَوْتِ مُسْتَعْتَبٌ، وَ لَا إِلَى الدُّنْيَا مُنْصَرَفٌ. وَاعْلَمْ أَنَّ الَّذِي بِيَدِهِ خَزَائِنُ السَّمَوَاتِ وَ الْأَرْضِ قَدْ أَذِنَ لَكَ فِي الدُّعَاءِ، وَ تَكْفَّلَ لَكَ بِالْإِجَابَةِ، وَ أَمَرَكَ أَنْ تَسْأَلَهُ لِيُعْطِيكَ، وَ تَسْتَزَحِمَهُ لِيَرْحَمَكَ، وَ لَمْ يَجْعَلْ بَيْنَكَ وَ بَيْنَهُ مَنْ يَحْجُبُكَ عَنْهُ، وَ لَمْ يُلْجِئْكَ إِلَى مَنْ يَشْفَعُ لَكَ إِلَيْهِ، وَ لَمْ يَمْنَعْكَ إِنْ أَسَأْتَ مِنَ التَّوْبَةِ، وَ لَمْ يُعَاجِلْكَ بِالنَّقْمَةِ، وَ لَمْ يُعَيِّرْكَ بِالْإِنَابَةِ، وَ لَمْ يَفْضَحْكَ حَيْثُ الْفَضِيحَةُ بِكَ أُولَى، وَ لَمْ يُشَدِّدْ عَلَيْكَ فِي قَبُولِ الْإِنَابَةِ، وَ لَمْ يُنَاقِشْكَ بِالْجَرِيمَةِ، وَ لَمْ يُؤْيِسْكَ مِنَ الرَّحْمَةِ. بَلْ جَعَلَ نُزُوعَكَ عَنِ الذَّنْبِ حَسَنَةً، وَ حَسَبَ سَيِّئَتِكَ وَاحِدَةً، وَ حَسَبَ حَسَنَتَكَ عَشْرًا، وَ فَتَحَ لَكَ بَابَ الْمَتَابِ، وَ بَابَ الْإِسْتِعْتَابِ؛ فَإِذَا نَادَيْتَهُ سَمِعَ نِدَاكَ، وَ إِذَا نَاجَيْتَهُ عَلِمَ نَجْوَاكَ، فَأَفْضَيْتَ إِلَيْهِ بِحَاجَتِكَ، وَ أَبْثَنْتَ ذَاتَ نَفْسِكَ، وَ شَكُوتَ إِلَيْهِ هُمُومَكَ، وَ اسْتَكْشَفْتَ كُرُوبَكَ، وَ اسْتَعْنَتْهُ عَلَى أُمُورِكَ، وَ سَأَلْتَهُ مِنْ خَزَائِنِ رَحْمَتِهِ مَا لَا يَقْدِرُ عَلَى إِعْطَائِهِ غَيْرُهُ مِنْ زِيَادَةِ الْأَعْمَارِ، وَ صِحَّةِ الْأَبْدَانِ، وَ سَعَةِ الْأَرْزَاقِ. ثُمَّ جَعَلَ فِي يَدَيْكَ مَفَاتِيحَ خَزَائِنِهِ بِمَا أَذِنَ لَكَ فِيهِ مِنْ مَسْأَلَتِهِ. فَمَتَى شِئْتَ اسْتَفْتَحْتَ بِالدُّعَاءِ أَبْوَابَ نِعْمَتِهِ، وَ اسْتَمْطَرْتَ شَابِيبَ رَحْمَتِهِ، فَلَا يُقْنِطُكَ إِبْطَاءُ إِجَابَتِهِ فَإِنَّ الْعُطِيَّةَ عَلَى قَدْرِ النِّيَّةِ. وَ رَبِّمَا أُخْرَتْ عَنْكَ الْإِجَابَةُ، لِيَكُونَ ذَلِكَ أَعْظَمَ

لَأَجْرِ السَّائِلِ، وَ أَجَزَلِ لِعَطَاءِ الْأَمَلِ. وَ رَبِّمَا سَأَلْتَ الشَّيْءَ فَلَا تُؤْتَاهُ، وَ أُوتِيتَ خَيْرًا مِنْهُ عَاجِلًا أَوْ آجِلًا، أَوْ صُرِفَ عَنْكَ لِمَا هُوَ خَيْرٌ لَكَ، فَلَرُبَّ أَمْرٍ قَدْ طَلَبْتَهُ فِيهِ هَلَكَ دِينُكَ لَوْ أُوتِيَتْهُ، فَلَتَكُنْ مَسْأَلَتُكَ فِيمَا يَبْقَى لَكَ جَمَالُهُ، وَ يُنْفَى عَنْكَ وَبَالُهُ؛ فَالْمَالُ لَا يَبْقَى لَكَ وَ لَا تَبْقَى لَهُ. وَاعْلَمْ يَا بُنَيَّ أَنَّكَ إِنَّمَا خُلِفْتَ لِلْآخِرَةِ لَا لِلدُّنْيَا، وَ لِلْفَنَاءِ لَا لِلْبَقَاءِ، وَ لِمَوْتٍ لَا لِلْحَيَاةِ؛ وَ أَنَّكَ فِي مَنْزِلِ قُلْعَةٍ وَ دَارِ بُلْعَةٍ، وَ طَرِيقٍ إِلَى الْآخِرَةِ، وَ أَنَّكَ طَرِيدُ الْمَوْتِ الَّذِي لَا يَنْجُو مِنْهُ هَارِبُهُ، وَ لَا يَفُوتُهُ طَالِبُهُ وَ لَا بُدَّ أَنَّهُ مُدْرِكُهُ، فَكُنْ مِنْهُ عَلَى حَذَرٍ أَنْ يُدْرِكَكَ وَ أَنْتَ عَلَى حَالٍ سَيِّئَةٍ قَدْ كُنْتَ تُحَدِّثُ نَفْسَكَ مِنْهَا بِالنُّوْبَةِ فَيَحُولُ بَيْنَكَ وَ بَيْنَ ذَلِكَ، فَإِذَا أَنْتَ قَدْ أَهْلَكْتَ نَفْسَكَ. ذَكَرَ الْمَوْتِ يَا بُنَيَّ أَكْثَرَ مِنْ ذِكْرِ الْمَوْتِ، وَ ذَكَرَ مَا تَهْجُمُ عَلَيْهِ، وَ تُفْضِي بَعْدَ الْمَوْتِ إِلَيْهِ، حَتَّى يَأْتِيَكَ وَ قَدْ أَخَذْتَ مِنْهُ حِذْرَكَ، وَ شَدَدْتَ لَهُ أَرْزَكَ، وَ لَا يَأْتِيَكَ بَعْتُهُ فَيَبْهَرَكَ. وَ إِيَّاكَ أَنْ تُعْتَرَّ بِمَا تَرَى مِنْ إِخْلَادِ أَهْلِ الدُّنْيَا إِلَيْهَا، وَ تَكَالِبِهِمْ عَلَيْهَا، فَقَدْ نَبَّأَكَ اللَّهُ عَنْهَا، وَ نَعَتْ لَكَ نَفْسَهَا، وَ تَكَشَّفَتْ لَكَ عَنْ مَسَاوِيهَا، فَإِنَّمَا أَهْلُهَا كِلَابٌ عَاوِيَةٌ، وَ سِبَاعٌ ضَارِيَةٌ يَهْرُ بَعْضُهَا عَلَى بَعْضٍ، وَ يَأْكُلُ عَزِيرُهَا ذَلِيلَهَا وَ يَفْهَرُ كَبِيرُهَا صَغِيرَهَا. نَعَمْ مُعَقَّلَةٌ، وَ أُخْرَى مُهْمَلَةٌ، قَدْ أَصْلَتْ عُقُولَهَا، وَ رَكِبَتْ مَجْهُولَهَا. سُرُوحٌ عَاهَةٌ يَوَادٍ وَ عَثٍ، لَيْسَ لَهَا رَاعٍ يُقِيمُهَا وَ لَا مُسَيِّمٌ يُسَيِّمُهَا. سَلَكَتْ بِهِمُ الدُّنْيَا طَرِيقَ الْعَمَى، وَ أَخَذَتْ بِأَبْصَارِهِمْ عَنْ مَنْارِ الْهُدَى، فَتَاهُوا فِي حَيْرَتِهَا، وَ غَرَفُوا فِي نَعْمَتِهَا، وَ اتَّخَذُوهَا رِبًّا، فَلَعِبَتْ بِهِمْ وَ لَعِبُوا بِهَا، وَ نَسُوا مَا وَرَاءَهَا. التَّرَفُّقُ فِي الطَّلَبِ يُؤَيِّدُ الْيُسْفَرَ الظَّلَامَ. كَانَ قَدْ وَرَدَتِ الْأَطْعَامُ؛ يُوشِكُ مَنْ أَسْرَعَ أَنْ يُلْحَقَ! وَاعْلَمْ يَا بُنَيَّ أَنَّ مَنْ كَانَتْ مَطِيئَتُهُ اللَّيْلَ وَ النَّهَارَ، فَإِنَّهُ يُسَارِ بِهِ وَ إِنْ كَانَ وَاقِفًا، وَ يَقْطَعُ الْمَسَافَةَ وَ إِنْ كَانَ مُقِيمًا وَادِعًا. وَاعْلَمْ يَقِينًا أَنَّكَ لَنْ تَبْلُغَ أَمْلَكَ، وَ لَنْ تَعْدُوَ أَجَلَكَ، وَ أَنَّكَ فِي سَبِيلٍ مَنْ كَانَ قَبْلَكَ. فَخَفِّضْ فِي الطَّلَبِ، وَ أَجْمِلْ فِي الْمُكْتَسَبِ، فَإِنَّهُ رَبُّ طَلَبٍ قَدْ جَرَّ إِلَى حَرْبٍ؛ فَلَيْسَ كُلُّ طَالِبٍ بِمَرْمُوقٍ، وَ لَا كُلُّ مُجْمِلٍ بِمَحْرُومٍ. وَ أَكْرِمْ نَفْسَكَ عَنْ كُلِّ دَنِيَّةٍ وَ إِنْ سَاقَتْكَ إِلَى الرَّغَائِبِ، فَإِنَّكَ لَنْ تَعْتَاضَ بِمَا تَبْذُلُ مِنْ نَفْسِكَ عَوَضًا. وَ لَا تَكُنْ عَبْدَ غَيْرِكَ وَ قَدْ جَعَلَكَ اللَّهُ حُرًّا. وَ مَا خَيْرٌ خَيْرٍ لَا يُنَالُ إِلَّا بِشَرٍّ، وَ يُسَرُّ لَا يُنَالُ إِلَّا بِعُسْرٍ. وَ إِيَّاكَ أَنْ تُوجِفَ بِكَ مَطَايَا الطَّمَعِ، فَتُورِدَكَ مَنَاهِلَ الْهَلَكَةِ. وَ إِنْ اسْتَطَعْتَ أَلَّا يَكُونَ بَيْنَكَ وَ بَيْنَ اللَّهِ ذُو نِعْمَةٍ فَافْعَلْ. فَإِنَّكَ مُدْرِكُ قِسْمِكَ وَ آخِذُ سَهْمِكَ، وَ إِنْ الْبَيْسِيرَ مِنَ اللَّهِ سُبْحَانَهُ أَعْظَمَ وَ أَكْرَمَ مِنَ الْكَثِيرِ مِنْ خَلْقِهِ وَ إِنْ كَانَ كُلُّ مِنْهُ. وَصَايَا شَتَوْ تَلَاْفِيكَ مَا فَرَطَ مِنْ صَمْتِكَ أَيْسَرُ مِنْ إِدْرَاكِكَ مَافَاتٍ مِنْ مَنْطِقِكَ، وَ حِفْظُ مَا فِي الْوَعَاءِ بِشَدِّ الْوِكَاءِ، وَ حِفْظُ مَا فِي يَدَيْكَ أَحَبُّ إِلَيَّ مِنْ طَلَبِ مَا فِي يَدَيِ غَيْرِكَ. وَ مَرَارَةُ الْيَأْسِ خَيْرٌ مِنَ الطَّلَبِ إِلَى النَّاسِ، وَ الْجَرْفَةُ مَعَ الْعِقَّةِ خَيْرٌ مِنَ الْغِنَى مَعَ الْفُجُورِ، وَ الْمَرْءُ أَحْفَظُ لِسِرِّهِ. وَ رَبُّ سَاعٍ فِيمَا يَصُرُّهُ! مَنْ أَكْثَرَ أَهْجَرَ، وَ مَنْ تَفَكَّرَ أَبْصَرَ. قَارِنِ أَهْلَ الْخَيْرِ تَكُنْ مِنْهُمْ، وَ بَايِنِ أَهْلَ الشَّرِّ تَبَيَّنْ عَنْهُمْ. بَنَسِ الطَّعَامَ الْحَرَامَ! وَ ظَلَمَ الضَّعِيفَ أَفْحَشُ الظُّلْمِ إِذَا كَانَ الرَّفُوقُ حُرْقًا كَانَ الْخُرُوقُ رِفْقًا. رَبِّمَا كَانَ الدَّوَاءُ دَاءً، وَ الدَّاءُ دَوَاءً. وَ رَبِّمَا نَصَحَ غَيْرُ النَّاصِحِ، وَ عَشَّ الْمُسْتَنْصَحُ. وَ إِيَّاكَ وَ الْإِتِّكَالَ عَلَى الْمُنَى فَإِنَّهَا بَصَائِعُ الْمَوْتَى، وَ الْعَقْلُ حِفْظُ التَّجَارِبِ، وَ خَيْرٌ مَا جَرَّبْتَ مَا وَعَظَكَ. بَادِرِ الْفُرْصَةَ قَبْلَ أَنْ تَكُونَ غُصَّةً. لَيْسَ كُلُّ طَالِبٍ يُصِيبُ، وَ لَا كُلُّ غَائِبٍ يَبُوءُ. وَ مِنَ الْفَسَادِ إِضَاعَةُ الزَّادِ، وَ مَفْسَدَةُ الْمَعَادِ. وَ لِكُلِّ أَمْرٍ عَاقِبَةٌ، سَوْفَ يَأْتِيكَ مَا قُدِّرَ لَكَ. التَّاجِرُ مُحَاطَرٌ. وَ رَبُّ يَسِيرٍ أُنْمَى مِنْ كَثِيرٍ! الْخَيْرُ فِي مُعِينٍ مُهِينٍ، وَ لَا فِي صَدِيقٍ ظَنِينٍ. سَاهِلِ الدَّهْرِ مَا ذَلَّ لَكَ قَعُودُهُ. وَ لَا تُخَاطِرْ بِشَيْءٍ رَجَاءً أَكْثَرَ مِنْهُ. وَ إِيَّاكَ أَنْ تَجْمَعَ بِكَ مَطِيئَةَ اللِّجَاجِ. أَحْمِلْ نَفْسَكَ مِنْ أَخِيكَ عِنْدَ صَرْمِهِ عَلَى الصَّلَاةِ، وَ عِنْدَ صُدُودِهِ عَلَى اللَّطْفِ وَ الْمُقَارَبَةِ. وَ عِنْدَ جُمُودِهِ عَلَى الْبَذْلِ، وَ عِنْدَ تَبَاعُدِهِ عَلَى الدُّنُوِّ، وَ عِنْدَ شِدَّتِهِ عَلَى اللَّيْنِ، وَ عِنْدَ جُرْمِهِ عَلَى الْعُذْرِ، حَتَّى كَأَنَّكَ لَهُ عَبْدٌ، وَ كَأَنَّهُ ذُو نِعْمَةٍ عَلَيْكَ. وَ إِيَّاكَ أَنْ تَضَعَ ذَلِكَ فِي غَيْرِ مَوْضِعِهِ، أَوْ أَنْ تَفْعَلَهُ بِغَيْرِ أَهْلِهِ. لَا تَتَّخِذَنَّ عَدُوَّ صَدِيقِكَ صَدِيقًا فَتُعَادِيَ صَدِيقَكَ، وَ امْحُضْ أَخَاكَ النَّصِيحَةَ حَسَنَةً كَانَتْ أَوْ قَبِيحَةً، وَ تَجَرَّعِ الْغَيْظَ فَإِنِّي لَمْ أَرْ جُرْعَةً أَحَلَى مِنْهَا عَاقِبَةً، وَ لَا أَلْذَمْعَبَةً. وَ لَنْ لِمَنْ غَالَطَكَ فَإِنَّهُ يُوشِكُ أَنْ يَلِينَ لَكَ، وَ خُذْ عَلَى عَدُوِّكَ بِالْفَضْلِ فَإِنَّهُ أَحَلَى الطُّفْرِينِ وَ إِنْ أَرَدْتَ فَطِيعَةً أَخِيكَ فَاسْتَبِقْ لَهُ مِنْ نَفْسِكَ بَقِيَّةً يَرْجِعُ إِلَيْهَا إِنْ بَدَأَ لَهُ ذَلِكَ

يَوْمًا مَّا. وَ مَنْ ظَنَّ بِكَ خَيْرًا فَصَدَّقْ ظَنَّهُ، وَ لَا تُضِيعَنَّ حَقَّ أَخِيكَ اتِّكَالًا عَلَى مَا بَيْنَكَ وَ بَيْنَهُ، فَإِنَّهُ لَيْسَ لَكَ بِأَخٍ مَنْ أَضَعْتَ حَقَّهُ. وَ لَا يَكُنْ أَهْلُكَ أَشَقَى الْخَلْقِ بِكَ. وَ لَا تَزْغَبَنَّ فِيْهِمْ زَهْدَ عَنَّا. وَ لَا يَكُونَنَّ أَخُوكَ أَقْوَى عَلَى قَطِيعَتِكَ مِنْكَ عَلَى صِلَتِهِ، وَ لَا تَكُونَنَّ عَلَى الْإِسَاءَةِ أَقْوَى مِنْكَ عَلَى الْإِحْسَانِ. وَ لَا يَكْبُرَنَّ عَلَيْكَ ظُلْمٌ مِنْ ظَلَمِكَ، فَإِنَّهُ يَسْعَى فِي مَضَرَّتِهِ وَ نَفْعِكَ، وَ لَيْسَ جَزَاءُ مَنْ سَرَّكَ أَنْ تَسُوَّهُ. وَاعْلَمْ يَا بُنَيَّ أَنَّ الرِّزْقَ رِزْقَانِ: رِزْقٌ تَطْلُبُهُ، وَ رِزْقٌ يَطْلُبُكَ، فَإِنْ أَنْتَ لَمْ تَأْتِهِ أَتَاكَ. مَا أَفْبَحَ الْخُضُوعُ عِنْدَ الْحَاجَةِ، وَ الْجَفَاءُ عِنْدَ الْغِنَى! إِنَّمَا لَكَ مِنْ دُنْيَاكَ، مَا أَصْلَحْتَ بِهِ مَثْوَاكَ وَ إِنْ كُنْتَ جَارِعًا عَلَى مَا تَفَلَّتَ مِنْ يَدَيْكَ، فَاجْزَعْ عَلَى كُلِّ مَا لَمْ يَصِلْ إِلَيْكَ. اسْتَدِلَّ عَلَى مَا لَمْ يَكُنْ بِمَا قَدْ كَانَ، فَإِنَّ الْأُمُورَ أَشْبَاهُ؛ وَ لَا تَكُونَنَّ مِمَّنْ لَا تَنْفَعُهُ الْعِظَةُ إِلَّا إِذَا بَالَعْتَ فِي إِيْلَامِهِ، فَإِنَّ الْعَاقِلَ يَتَّعِظُ بِالْآدَابِ، وَ الْبَهَائِمُ لَا تَتَّعِظُ إِلَّا بِالضَّرْبِ. اطْرَحْ عَنَّا وَارِدَاتِ الْهَمُومِ بَعَزَائِمِ الصَّبْرِ وَ حُسْنِ الْيَقِينِ. مَنْ تَرَكَ الْقَصْدَ جَارًا. وَ الصَّاحِبُ مُنَاسِبًا، وَ الصَّدِيقُ مَنْ صَدَّقَ غَيْبُهُ. وَ الْهَوَى شَرِيكَ الْعَمَى، وَ رَبٌّ بَعِيدٌ أَقْرَبُ مِنْ قَرِيبٍ، وَ قَرِيبٌ أَبْعَدُ مِنْ بَعِيدٍ. وَ الْغَرِيبُ مَنْ لَمْ يَكُنْ لَهُ حَبِيبٌ. مَنْ تَعَدَّى الْحَقَّ صَاقَ مَذْهَبُهُ، وَ مَنْ اقْتَصَرَ عَلَى قَدْرِهِ كَانَ أَبْقَى لَهُ. وَ أَوْثَقُ سَبَبٍ أَخَذَتْ بِهِ سَبَبٌ بَيْنَكَ وَ بَيْنَ اللَّهِ سُبْحَانَهُ. وَ مَنْ لَمْ يُبَالِكْ فَهُوَ عَدُوُّكَ. قَدْ يَكُونُ الْيَأْسُ إِذْرَاكَ، إِذَا كَانَ الطَّمَعُ هَلَكًَا لَيْسَ كُلُّ عَوْرَةٍ تَظْهَرُ، وَ لَا كُلُّ فُرْصَةٍ تُصَابُ، وَ رُبَّمَا أَخْطَأَ الْبَصِيرُ قَصْدَهُ، وَ أَصَابَ الْأَعْمَى رُشْدَهُ. آخِرُ الشَّرِّ فَإِنَّكَ إِذَا شِئْتَ تَعَجَّلْتَهُ، وَ قَطِيعَةُ الْجَاهِلِ تَعْدِلُ صِلَةَ الْعَاقِلِ. مَنْ أَمِنَ الزَّمَانَ خَانَهُ، وَ مَنْ أَعْظَمَهُ أَهَانَهُ. لَيْسَ كُلُّ مَنْ رَمَى أَصَابَ. إِذَا تَغَيَّرَ السُّلْطَانُ تَغَيَّرَ الزَّمَانُ. سَلِّ عَنِ الرَّفِيقِ قَبْلَ الطَّرِيقِ، وَ عَنِ الْجَارِ قَبْلَ الدَّارِ. إِيَّاكَ أَنْ تَذْكُرَ مِنَ الْكَلَامِ مَا يَكُونُ مُضْحِكًا، وَ إِنْ حَكَيْتَ ذَلِكَ عَنْ غَيْرِكَ. وَ إِيَّاكَ وَ مُشَاوَرَةَ النِّسَاءِ فَإِنَّ رَأْيَهُنَّ إِلَى أَفْنٍ، وَ عَزْمُهُنَّ إِلَى وَهْنٍ وَ اكْفُفْ عَنْهُنَّ مِنْ أَبْصَارِهِنَّ بِحِجَابِكَ إِيَّاهُنَّ فَإِنَّ شِدَّةَ الْحِجَابِ أَبْقَى عَلَيْهِنَّ، وَ لَيْسَ خُرُوجُهُنَّ بِأَشَدَّ مِنْ إِدْخَالِكَ مَنْ لَا يُوثِقُ بِهِ عَلَيْهِنَّ، وَ إِنْ اسْتَطَعْتَ أَلَّا يَعْرِفَنَّ غَيْرَكَ فَافْعَلْ. وَ لَا تُمْلِكِ الْمَرْأَةَ مِنْ أَمْرِهَا مَا جَاوَزَ نَفْسَهَا، فَإِنَّ الْمَرْأَةَ رِيحَانَةٌ وَ لَيْسَتْ بِقَهْرْمَانَةٍ. وَ لَا تَعُدْ بِكَرَامَتِهَا نَفْسَهَا، وَ لَا تُطْمِعْهَا فِي أَنْ تُشْفَعَ لِعَیْرِهَا. وَ إِيَّاكَ وَ التَّغَايُرَ فِي غَيْرِ مَوْضِعٍ غَيْرَةٍ، فَإِنَّ ذَلِكَ يَدْعُو الصَّحِيحَةَ إِلَى السَّقَمِ، وَ الْبَرِيَّةَ إِلَى الرَّيْبِ. وَ اجْعَلْ لِكُلِّ إِنْسَانٍ مِنْ خَدَمِكَ عَمَلًا تَأْخُذْهُ بِهِ، فَإِنَّهُ آخَرَى أَنْ لَا يَتَوَاكَلُوا فِي خِدْمَتِكَ. وَ أَكْرَمُ عَشِيرَتِكَ، فَإِنَّهُمْ جَنَاحُكَ الَّذِي بِهِ تَطِيرُ، وَ أَصْلُكَ الَّذِي إِلَيْهِ تَصِيرُ، وَ يَدُكَ الَّتِي بِهَا تَصُولُ. دَعَاءُ اسْتَوْدَعَ اللَّهَ دِينَكَ وَ دُنْيَاكَ. وَ اسْأَلْهُ خَيْرَ الْقَضَاءِ لَكَ فِي الْعَاجِلَةِ وَ الْآجِلَةِ، وَ الدُّنْيَا وَ الْآخِرَةِ، وَ السَّلَامُ.